

Kinga Michałowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
e-mail: michalok@uek.krakow.pl

ORCID 0000-0002-2133-8110

DOI: 10.15290/mhi.2018.17.01.18

Ewolucja i wyodrębnienie „rodzinych dóbr osobistych” – zagadnienia wybrane

ABSTRAKT

Zasadniczym celem rozważań zawartych w artykule *Ewolucja pojęcia rodziny i wyodrębnienie rodzinnych dóbr osobistych – zagadnienia wybrane*, jest analiza obserwowanych we współczesnym świecie zmian w sferze rodzinnego funkcjonowania jednostki. Rozważania obejmują historyczny rozwój rodziny i relacji rodzinnych z zaakcentowaniem społecznej roli rodziny oraz psychologicznych i socjologicznych aspektów relacji rodzinnej. Uwagę poświęcono zagadnieniom prawnej kwalifikacji do grupy dóbr osobistych wartości takich jak życie rodzinne oraz więź rodzinna co stanowiło asumpt do wyodrębnienia samodzielnej grupy rodzinnych dóbr osobistych. I odpowiadających im praw podmiotowych takich, jak: prawo do niezakłóconego życia rodzinnego, prawo do życia w pełnej rodzinie, prawo do posiadania rodziców, prawo do utrzymywania i kultywowania kontaktów rodzinnych. Wyznaczony tytułem szeroki, ulokowany w naukach humanistycznych obszar rozważań narzucił konieczność uwzględnienia w prowadzonych badaniach wpływu osiągnięć nauk medycznych i genetyki na zakres pojęcia i podjęcie próby wyznaczenie granic autonomii prokreacyjnej, rozumianej jako szczególne rodzinne dobro osobiste uszczegółowione do postaci prawa do posiadania dziecka.

ABSTRACT

Evolution and separation of family personal interests – selected issues

The main purpose of the article is to analyse the changes that have occurred in the sphere of family functioning which are clearly visible in the modern world.

Considerations in this regard include the historical development of the family and family relations with emphasis on its social role and the psychological and sociological aspects of family relations. Attention is given to the issues of legal qualification to the group of personal interests, such values as family life and family bond, which provided an incentive to distinguish an autonomous group of family personal interests and relevant subjective rights, such rights as: the right to an undisturbed family life, the right to live in a full family, the right to have parents, and the right to maintain and cultivate family contacts. Also addressed in the research is the impact of achievements in medical science and genetics in relation to the limits of procreative autonomy, now considered as a special family personal interest – the right to have a child.

Słowa kluczowe: dobra osobiste, więź rodzinna, prawo do życia rodzinnego, prywatność

Key words: Personal interests, family bond, right to family life, privacy

Wstęp

Rodzina i życie rodzinne stanowią jedną z najważniejszych, a zarazem najbliższych obszarów funkcjonowania każdego człowieka. Wyznaczają go dwie podstawowe, równoważące się sfery: majątkowa odniesiona do obszaru ekonomiczno-gospodarczego funkcjonowania rodziny i niemajątkowa skupiona na relacjach uczuciowych i emocjonalnych. Bazę dla niemajątkowej sfery relacji rodzinnych stanowią: pochodzenie od wspólnych przodków, nazwisko, tradycja rodzinna oraz łączące członków rodziny emocje i uczucia. Analiza orzecznictwa ostatnich kilku lat, wskazuje na zauważalną w tym obszarze ewolucję i aktywność sądów powszechnych w obszarze zagadnień związanych z rodzinnym funkcjonowaniem jednostki, a orzecznictwo przyczynia się do sukcesywnego poszerzania katalogu art. 23 k.c.¹, o nowe związane z rodziną dobra osobiste. Stan ten spowodowany jest obserwowaną w rozmaitych obszarach ingerencją w jak dotąd bezpieczne obszary życia rodzinnego, które wymaga ochrony. Istotne jest jednak to, aby kwalifikacja wartości w kategorii dobra osobiste uwzględniała konieczne do takiego wyodrębnienia cechy. Stąd w rozważaniach na temat rodziny i rodzinnych dóbr osobistych, szczególnie istotne jest wyodrębnienie wśród wartości niemajątkowych tych dóbr osobistych, które zawierają w sobie „rodzinny substrat”.

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2017, poz. 459 ze zm.).

Rys historyczny

Badania historycznego rozwoju rodziny, relacji rodzinnych i związanych z nią wartości życia rodzinnego wykazują znaczną ewolucję w zakresie powstania rodziny, jej składu, funkcji, pozycji społecznej i panujących w niej relacji. W najstarszym okresie cywilizacji rodzina stanowiła podstawową, funkcjonującą w naturalnym porządku świata formę międzyludzkich relacji. Funkcjonującą w dużych i trwałych zbiorowościach szczególnie doceniana była jej rola prokreacyjna, stąd dominujące miejsce w rodzinie zajmowała kobieta i mężczyzna. Mimo jej nieformalnego bytu zyskiwała ona akceptację zbiorowości, w której funkcjonowała². Dostrzegana przez starożytnych rola i znaczenie rodziny znajdowała wyraz w społecznych zwyczajach, podejmowano też pierwsze próby jej jurydyzacji. W Mezopotamii był to Kodeks Hammurabiego dostrzegający potrzebę sformalizowania rodziny³. Podobne, odnoszące się do rodziny i małżeństwa ślady pierwszych prób ujednoczenia zasad ich funkcjonowania można odnaleźć w teologii rabinicznej⁴. W starożytnej Grecji wysoko ceniono znaczenie życia rodzinnego, podkreślając pozycję kobiety w społeczeństwie oraz zwracając szczególną uwagę na dziecko i jego odrębność psychiczną⁵. Pojęcie rodziny i życia rodzinnego w prawie rzymskim ewoluowało od rodziny agnacyjnej, ukształtowanej jako związek osób złączonych pokrewieństwem, której podstawą była *patria potestas*⁶. Z czasem tak postrzegany system pokrewieństwa ustąpił na rzecz tzw. *cognatio* (pokrewieństwa krwi), czyli rodziny kognatycznej. Stanowiącej jej podstawę pokrewieństwo oparte było na pochodzeniu jednej osoby od drugiej lub wszystkich od tej samej osoby trzeciej (wspólnego przodka). *Cognatio* dało początek powszechnie uznanemu i przyjętemu w wielu współczesnych ustawodawstwach podziałowi opartemu na wyodrębnieniu dwóch linii krewnych (linii prostej i linii bocznej), a występująca pomiędzy nimi bliskość pokrewieństwa określana została mianem stopnia. Wraz z dalszym rozwojem prawa rzymskiego dostrzeżono potrzebę nadania *status familiae* osobom,

² K. Piasecki, *Prawo małżeńskie*, Warszawa 2011, s. 11 i cyt. lit., C. Znamierowski, *O małżeństwie*, Warszawa 1958, s. 5.

³ Kodeks Hammurabiego, tekst przekładu M. Stępień, Warszawa 2000, s. 106. Przykładowo §128 wskazywał, że „jeśli obywatel żonę sobie wziął, a umowy z nią nie zawarł, kobieta ta nie jest żoną”.

⁴ *The Jewish Encyclopedia*, t. 8, hasło: małżeństwo, s. 335-336, por. w. el., www.jewishencyclopedia.com (16.02.2018).

⁵ We wspomnieniach o Sokratesie jeden z jego uczniów, Ksenofont, pisał tak więc mężczyzna zapewnia utrzymanie niewieście, z którą zamierza mieć potomstwo, a dla mających urodzić się dzieci przygotowuje wszystko, co według jego uznania będzie im w życiu potrzebne i to w największej możliwie ilości”, Ksenofont, *Pisma sokratyczne, Wspomnienia o Sokratesie II, Uczta*, Księga 9, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1967, s. 297.

⁶ Według prawa rzymskiego źródłem powstania związku rodzinnego było małżeństwo, które stanowiło dość jednolitą instytucję prawną. *Legitimum matrimonium* to prawnie uznany związek mężczyzny z kobietą celem trwałego współżycia, W. Osuchowski, *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*, Warszawa 1981, s. 212.

których relacja powstawała wskutek zawarcia małżeństwa (*affinitas*) – powinowactwa rozumianego jako związek powstający między jednym małżonkiem (mężem lub żoną) a krewnymi drugiego małżonka i trwający tak długo jak istnieje małżeństwo⁷.

Wczesnośredniowieczny ród agnacyjny obejmował wszystkich mężczyzn pochodzących od wspólnego przodka. Wchodziły do niego również kobiety w wyniku zawarcia małżeństwa i osoby obce, które w szczególności, związane z zachowaniem określonych rytuałów sposób, były do niego przyjmowane⁸. Przy czym kluczowe dla rodu więzy pokrewieństwa powstawały jedynie przez linię męską. Z biegiem czasu, podobnie jak w prawie rzymskim, podstawowe znaczenie uzyskał oparty na rzeczywistych więzach krwi ród kognacyjny, obejmujący wszystkich krewnych, zarówno ze strony ojca (krewni po mieczu), jak i ze strony matki (krewni po kądzieli). W wyniku rozpadania się pierwotnej organizacji rodowej tworzyły się mniejsze jednostki – rodziny⁹. Tak wyodrębnione się z nich rodziny małe, obejmowały z reguły rodziców i dzieci, którzy prowadzili wspólne gospodarstwo. Na czele rodziny stał ojciec, który miał władzę nad wszystkimi domownikami¹⁰. Dalszy historyczny rozwój rodziny i relacji rodzinnych wskazywał na ujednoczenie instytucji małżeństwa¹¹, wyraźny podział ról w rodzinie aż do zauważalnego w XIX w., sukcesywnego ograniczania dominującej pozycji ojca rodziny i stopniowego równouprawnienia małżonków¹², zmierzając w kierunku współczesnej, opartej na partnerstwie i równouprawnieniu pozycji obojga rodziców¹³. Wraz ze zmianą postrzegania rodziny ewoluowały oparte

⁷ Rozumiano je jako związek, który wskutek zawartego małżeństwa powstaje między jednym małżonkiem (mężem lub żoną) a krewnymi drugiego małżonka i trwa tak długo jak istnieje małżeństwo.

⁸ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1997, s. 86, W. Osuchowski, op. cit., s. 176 i nast.

⁹ Najpierw były to tzw. wielkie rodziny obejmujące kilka pokoleń pod władzą ojca-patriarchy oraz przyjęte do wspólnoty osoby obce.

¹⁰ K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, wyd. VI, Warszawa 1997, s. 109. Szczególna dla wczesnego średniowiecza, niemal nieograniczona władza ojca (*ius vitae ac necis*) ulegała wraz z rozwojem świadomości i prawa licznym ograniczeniom.

¹¹ Zgodnie z postanowieniami Soboru Trydenckiego z 1563 r. jedyną formą zawarcia małżeństwa był ślub (*declaratio ceonsensus*) stanowiący zgodne oświadczenie woli nupturientów składane proboszczowi parafii jednego z nich w obecności dwóch świadków, tak. K. Sójka-Zielińska, op. cit., s. 137.

¹² W początkowym okresie obowiązywania Kodeks Napoleona z 1804 r., z jednej strony statuował znaczenie równości na gruncie prawa cywilnego w obszarze relacji małżeńskiej, z drugiej ustępował na rzecz wyraźnego zaakcentowania podporządkowania żony władzy męża, umacniając tym samym patriarchalny model rodziny. Taka sytuacja trwała do II połowy XIX w., kiedy w wyniku nowelizacji KN przyznano w pierwszej kolejności pełną zdolność do czynności prawnej kobiecie żyjącej w stanie separacji, a następnie w wyniku zniesienia obowiązku posłuszeństwa mężowi, przyznano żonie zdolność do czynności prawnych. Zgodnie z Kodeksem małżeństwo powstawało w wyniku cywilnoprawnej umowy przybierając postać cywilnego ślubu zawieranego przed urzędnikiem stanu cywilnego.

¹³ Na zmieniający się układ relacji rodzinnych XIX w., szczególnie wpływ wywarła rewolucja przemysłowa, jak pisał E. Till „do rzędu uczestników powszechnego obrotu wchodzi coraz to nowe zastępy: kobieta (...) staje się poważnym czynnikiem zarobkowym, a wobec tego przewidzieć można, że i stosunki prawa rodzinnego wkrótce ulegną zmianom (...), E. Till, *Prawo Prywatne Austriackie*, t. 5:

na relacjach interpersonalnych więzi rodzinne. Zauważalny w nich, wyraźnie zaakcentowanym indywidualizmem poszczególnych członków rodziny, odbiega od jej klasycznego modelu. To, co pozostało w niej niezmiennie, to dostrzegana na każdym etapie rozwoju rodziny jej społeczna rola i pełnione funkcje. Z tak ujętych, ewolucyjnie wykształconych stosunków rodzinnych wynikają określone prawa i obowiązki między członkami rodziny. Przeważają wśród nich prawa o charakterze niemajątkowym, a ich różnorodność sprawia, że niektóre z nich z uwagi na „rodzinny substrat” dają się zakwalifikować do grupy rodzinnych dóbr osobistych¹⁴.

Więź rodzinna

Aktywna w obszarze niemajątkowego obszaru życia rodzinnego działalność orzecznicza wykreowała w kategorii dobra osobistego więź rodzinną¹⁵. Niezależnie od sposobu ujmowania rodziny oraz jej formalnego czy nieformalnego charakteru i składu osobowego, więź rodzinna stanowi spoiwo interpersonalnych relacji jej członków. Odgrywając szczególną rolę w życiu każdego człowieka, zapewnia poczucie bezpieczeństwa, stabilności, wzajemnego wsparcia zarówno w obszarze majątkowym, jak i niemajątkowym¹⁶. Tak rozumiana, odnosi się do pewnego wspólnego, interpersonalnego obszaru¹⁷. Dokonując prawnej kwalifikacji więzi pod kątem występowania w niej cech dobra osobistego można jednak zauważyć, że to, co w szczególny sposób wyróżnia więź rodzinną to występująca w niej relacja uczuciowa i emocjonalna stanowiąca podstawę relacji rodzinnych. Jej wyjątkowość sprawia, że musi być uznana za element stały. W takim ujęciu trudno jednak dostrzec w więzi cechy konieczne do wyodrębnienia jej w kategorii dobra osobistego. Skoro powszechnie akceptowany jest pogląd, że ocena naruszenia prawa podmiotowego powinna być oparta na przesłankach natury obiektywnej¹⁸, to pojawia się wątpliwość co do możliwości przyznania takiej kwalifikacji, opartej na *stricte* subiektywnych przesłankach – uczuciach i emocjach podmiotu naruszonego dobra, więzi rodzinnej.

Wykład prawa familijnego, cz. 1: Wykład austriackiego prawa małżeńskiego, osobowego i majątkowego, Lwów 1901, s. 185, por. K. Dunin, *Prawa kobiet*, s. 12 i nast.

¹⁴ K. Michałowska, *Niemajątkowe wartości życia rodzinnego w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2017, s. 206 i nast.

¹⁵ Uchwała SN z 22.10.2010 r., III CZP 76/10, OSNC-ZD, Nr B, poz. 42, wyrok, SN z 15.3.2012 r., I CSK 314/11, Lex nr 1164718, wyrok SN z 27.6.2014r., III CZP 2/14, OSNC 2014, nr 12, poz. 124, wyrok SA w Warszawie z 7.2.2014 r., I ACa1213/13, Lex nr 1459088.

¹⁶ Por. T. Parkin, *Out of Sight, Out of Mind: Elderly Members of the Roman Family*, [w:] B. Rawson, P. Weaver (red.), *The Roman Family in Italy: Status, Sentiment, Space*, Oxford 1997, s. 123.

¹⁷ L. Bosek, *W sprawie kwalifikacji więzi rodzinnej jako dobra osobistego (uwagi krytyczne na tle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Forum Prawnicze” 2015, nr 3, s. 9.

¹⁸ M. Pazdan, *Dobra osobiste i ich ochrona* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, wyd. 2, Warszawa 2012, s. 1240, P. Księżak, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, Lex/el. 2014.

Drugim, stałym elementem wyróżniającym dobro osobiste jest jego związek z wielowymiarową osobowością człowieka (w wymiarze fizycznym, psychicznym i duchowym)¹⁹, a w szczególności z wewnętrzną stroną życia jednostki²⁰. Tak postrzegane dobro osobiste, uznane za wartość ściśle związaną z wewnętrzną stroną życia, trudne jest do pogodzenia z charakterystyczną dla więzi rodzinnej sferą zewnętrzną²¹. To właśnie uzewnętrznione względem innych członków rodziny uczucia uzasadniają występowanie więzi rodzinnej, akcentując charakterystyczne dla niej poczucie trwałości i znaczenia. Jak bardzo trafnie podkreśla L. Bosek, „więź wymaga uzewnętrznienia nie jest możliwe wyróżnienie więzi jedynie na podstawie wewnętrznej oceny jednego podmiotu”. Łączona z drugim człowiekiem „stanowi wartość związaną z zewnętrzną stroną życia danej osoby”²², pozostając w sprzeczności z konieczną dla dobra osobistego sferą wewnętrzną²³.

Trzecią cechą dóbr osobistych jest ich niemajątkowy charakter. Mimo że niektóre z nich mogą ulegać komercjalizacji powodując, że konkretne dobro może przynosić uprawnionemu korzyści majątkowe, nie zmienia to ich niemajątkowego charakteru²⁴. Wskazany, jako element wyróżniający niemajątkowy charakter dóbr osobistych, nie współgra z zarówno majątkowymi, jak i niemajątkowymi elementami więzi rodzinnej, w której oba się realizują. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z 14 stycznia 2014 r. „więź rodzinna odgrywa doniosłą rolę, zapewniając członkom rodziny m.in. poczucie stabilności, wzajemne wsparcie obejmujące sferę materialną i niematerialną oraz gwarantuje wzajemną pomoc w wychowywaniu dzieci i zapewnieniu im możliwości kształcenia”²⁵. Przyjęte w związku z tym za-

¹⁹ Przy czym jak zauważa P. Sut sam problem naruszenia lub zagrożenia dobra osobistego należy rozpatrywać w oderwaniu od sfery psychiki podmiotu występującego o ochronę, P. Sut, *Problem twórczej wykładni przepisów o ochronie dóbr osobistych*, PiP 1997, nr 9, s. 32.

²⁰ Por. wyrok SN z 12.09.1968 r., II CR 291/68, OSNCP 1969, z. 11, poz. 200.

²¹ Z. Radwański, *Prawo cywilne, Część ogólna*, wyd. 6, Warszawa 2005, s. 134.

²² L. Bosek, op. cit., s. 10.

²³ Inaczej, E. Holewińska-Łapińska, która odnosząc się do kwestii osobistej styczności z dzieckiem innych niż jego rodzice osób, podkreśla, że uprawnienie to stanowi przejaw jednego z dóbr osobistych, takich jak „życie prywatne, uczucie przywiązania do bliskich, sfera uczuciowa związana z osobą bliską, indywidualne wartości świata uczuć i życia psychicznego człowieka, podlega także ochronie przewidzianej w art. 24 KC przy założeniu, że „druga strona” co najmniej godzi się na kontakty”, E. Holewińska-Łapińska, *Orzekanie o osobistej styczności z małoletnim osob innych niż rodzice*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne” 2008, nr 4, s. 119, por. też Uchwała SN z 19.11.2010 r., III CZP 79/10, OSNC 2011, Nr 4, poz. 41.

²⁴ M. Pazdan, *Dobra osobiste i ich ochrona* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, wyd. 2, Warszawa 2012, s. 1245, K. Michałowska, *Umowne zadysponowanie informacjami ze sfery prywatności*, [w:] *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, red. A. Olejniczak, J. Haberko, A. Pyrżyńska, D. Sokołowska, Warszawa 2015, s. 478.

²⁵ Wyrok SN z 14.01.2010 r., IV CSK 307/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 91.

łożenie oceny więzi pod kątem naruszenia prawa osobistego powinno być oparte na przesłankach natury obiektywnej, przecząc tym samym *stricte* subiektywnym przesłankom kwalifikującym więź rodzinną jako dobro osobiste.

Poczynione powyżej uwagi wskazują na wyraźną trudność przyznania więzi rodzinnej statusu dobra osobistego. Źródłem nieporozumień jest nie tyle słusznie dostrzeżona przez orzecznictwo potrzeba ochrony więzi rodzinnej, co nie trafnie określony przedmiot ochrony. Tym niemniej z uwagi na potrzebę ochrony tej szczególnej sfery życia, konieczne jest wskazanie takiej wartości, która posiadając cechy dobra osobistego mogłaby zapewnić ochronę tego ważnego obszaru funkcjonowania jednostki. Właśnie dlatego dalsze poszukiwania ukierunkowane zostaną na inną równie istotną wartość ujętą jako życie rodzinne, dla którego więź stanowi element kreujący.

Życie rodzinne

Stanowiące przedmiot konstytucyjnej i międzynarodowej ochrony prawo do życia rodzinnego w większości aktów prawnych współwystępuje obok prawa do życia prywatnego²⁶. Mimo wyodrębnienia, większość opracowań uznaje go za pochodną życia prywatnego, ujmowaną najczęściej jako sferę prywatności²⁷, ograniczoną do „rodzinnego” funkcjonowania jednostki. W związku z tym, w rozważaniach na temat więzi rodzinnej, życia rodzinnego i rodzinnych dóbr osobistych, szczególnie istotne jest ustalenie relacji pomiędzy życiem rodzinnym i życiem prywatnym.

Analiza zakresów pojęciowych obu wartości i ich wzajemnej relacji, oparta na art. 47 Konstytucji RP, aktach prawa międzynarodowego i unijnego oraz bogate orzecznictwo, wskazuje, że mimo szeregu elementów wspólnych, każdemu z nich przysługuje status wartości samodzielnej²⁸. Szerokiemu zakresowi pojęciowemu życia rodzinnego odpowiada jeszcze szersze pojęcie

²⁶ Por. art. 47 Konstytucji RP.

²⁷ A. Kopff, *Koncepcja prawa do intymności i do prywatności życia osobistego (Zagadnienia konstrukcyjne)*, S.C. 1972, t. XX, s. 38 i nast., idem, *Ochrona dóbr osobistych*, „Państwo i Prawo” (dalej: PiP) 1980, z. 6, s. 18, idem, *Ochrona sfery życia prywatnego w świetle doktryny i orzecznictwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1982, nr 100, s. 37 i nast., P. Sut, *Czy sfera intymności jest dobrem osobistym chronionym w prawie polskim?*, „Palestra” 1995, nr 7-8, s. 53.

²⁸ Por. przykładowo art. 12 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucją 217/III A w dniu 10 grudnia 1948 r. w Paryżu, art. 17 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. 1977 nr 38, poz. 167, art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienioną następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnioną Protokołem nr 2, Dz. U. 1993 nr 61, poz. 284, art. 7 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 12.12.2007 r., D.U. UE C 303 z 14.12.2007.

życia prywatnego²⁹. We wzajemnej relacji obu dóbr, prywatność jest zindywidualizowana, a „rodzinnosc” relacyjna. Chroniąc prywatność jednostka działa w granicach własnego interesu, dlatego można uznać, że prywatność z jednej strony służy jednostce, z drugiej stanowi wyznacznik relacji jednostki z innymi osobami i ma charakter zewnętrzny. Z kolei życie rodzinne realizuje się w szerszym kręgu, obejmując relacje zachodzące pomiędzy członkami rodziny, z których każdy obok własnego obszaru prywatności działa w obszarze wspólnym – rodzinnym. Tak ujęte życie rodzinne funkcjonuje obok życia prywatnego, a spajające członków rodziny więzy wymagają częściowego udostępnienia zakresu poszczególnych sfer prywatności innym członkom rodziny³⁰. Poczynione uwagi uzasadniają potrzebę samodzielnego ujmowania życia prywatnego i życia rodzinnego, nie negując zachodzących między nimi związków. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 9 grudnia 2016 r., „z uwagi na rangę dobra osobistego w postaci «prawa do życia w rodzinie», wywodzonego z wartości konstytucyjnych, nie ulega wątpliwości, że powinno ono w hierarchii wartości zasługiwać na wzmożoną ochronę w porównaniu z innymi dobrami osobistymi, nawet wprost wymienionymi w art. 23 k.c.”³¹. Samodzielny status każdej z analizowanych wartości szczególnie wyraźnie potwierdziła analiza orzecznictwa ETPC³².

Dla ustalenia relacji życia rodzinnego i życia prywatnego istotne jest wskazanie właściwej dla ochrony prawa do życia rodzinnego podstawy prawnej. W związku z tym pojawia się pytanie, czy podstawą tą są wyłącznie regulacje kodeksu cywilnego bądź kodeksu rodzinnego i opiekuńczego czy z uwagi na zakres

²⁹ W obszernej literaturze prawniczej dotyczącej prywatności a zarazem życia rodzinnego warto zwrócić uwagę na W. L. Prosser, *Privacy*, „California Law Review” 1960, nr 48, s. 384, M. Wild, *Ochrona prywatności w prawie cywilnym. (Koncepcja sfer a prawo podmiotowe)*, PiP 2001, z. 4, s. 58, M. Saffjan, *Refleksje wokół konstytucyjnych uwarunkowań rozwoju ochrony dóbr osobistych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002, nr 1, s. 232, idem *Prawo do ochrony życia prywatnego*, [w:] *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, red. L. Wiśniewski Warszawa 1997, s. 142, J. Braciak, *Prawo do prywatności*, Warszawa 2004, s. 296, J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja. Studium prywatnoprawne*, Warszawa 2009, s. 117, A. Mączyński, *Konstytucyjne podstawy prawa rodzinnego*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne, Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, Warszawa 2012, s. 770.

³⁰ K. Michałowska, *Niemajątkowe wartości...*, s. 285-317.

³¹ Wyrok SA w Białymstoku z 09.12.2016 r., I ACa 587/16, Lex nr 2229142. Na podobnym stanowisku stanął SA w Katowicach w wyroku z 26.06.2015 r., podkreślając, że „dobro osobiste w postaci życia w rodzinie zasługuje na wzmożoną w porównaniu z innymi dobrami ochronę”, I ACa 379/15, Lex nr 1770672.

³² Por. wyrok ETPC z 28.11.1984r., *Rasmussen przeciwko Danii*, skarga nr 8777/79, wyrok ETPC z 25.3.1993r., *Costello-Roberts przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 13134/87, Lex nr 80669, wyrok ETPC z 07.02.2002 r., *Mikulic przeciwko Chorwacji*, skarga nr 53176/99, wyrok ETPC z 13.04.2004 r., *Pla i Puncernau przeciwko Andorze*, skarga nr 69498/01, Wyrok ETPC z 10.01.2017 r., *Nowakowski przeciwko Polsce*, skarga nr 32407/03.

przedmiotowy ochrony należy poszukiwać w obu aktach prawnych, które w tym obszarze wzajemnie się uzupełniają. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 22 listopada 2013 r. „zachodzą wszelkie przesłanki do uznania prawa do zachowania szczególnie bliskich więzi rodzinnych za osobne dobro osobiste każdej osoby fizycznej w rozumieniu art. 23 k.c., którego ochrona jest przedmiotem zainteresowania prawa cywilnego i nie jest wyłączona spod zastosowania art. 24 k.c. i art. k.c.”³³. W dalszej części orzeczenia podkreślono, że poczucie więzi rodzinnych niewątpliwie stanowi przedmiot zainteresowania prawa cywilnego w takim samym zakresie, w jakim regulowane prawem cywilnym są stosunki pomiędzy małżonkami. W ocenie sądu „o ile przedmiotem prawa rodzinnego są wewnętrzne stosunki panujące w rodzinie, o tyle prawo do ich zachowania, rozumiane jako autonomiczne dobro osobiste członków rodziny, małżonków ma znaczenie czysto indywidualne, dotyczy bowiem interpersonalnej, rodzinnej relacji zarówno pomiędzy małżonkami, jak i każdym z małżonków a wszystkimi innymi osobami”. Ta trafna teza potwierdza, że niezaprzeczalna w zakresie istnienia i ochrony prawa do życia rodzinnego jest rola obu aktów prawnych, a gwarancją ochrony niemajątkowej stron stosunków rodzinnych są przysługujące każdemu członkowi rodziny, jego osobiste, chronione przepisami kodeksu cywilnego prawa. Dlatego chronionej przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego więzi rodzinnej odpowiada objęte ochroną regulacjami Kodeksu cywilnego, stanowiące samodzielne dobro osobiste życie rodzinne, z przypisanymi mu prawami podmiotowymi w postaci prawa do życia rodzinnego, do ochrony i zachowania stanu bliskości do najbliższych członków rodziny. Jego podstawą jest występująca pomiędzy członkami rodziny więź, która w większości sytuacji ma swoje źródło w kreujących ją przepisach prawa rodzinnego (małżeństwo, pokrewieństwo, rodzicielstwo).

Pozostałe rodzinne dobra osobiste

Poczynione powyżej uwagi, przedstawiona kwalifikacja prawna prawa do życia rodzinnego oraz przedmiot jego ochrony pozwala na wskazanie przykładowych, orzeczniczo wyodrębnionych praw i dóbr osobistych. Wśród najczęściej przywoływanych są prawo do niezakłóconego życia rodzinnego, prawo do życia w pełnej rodzinie, prawo do posiadania rodziców, prawo do utrzymywania i kultywowania kontaktów rodzinnych.

Wychodząc poza wąskie pojmowanie rodziny w relacji rodzice – dzieci orzecznictwo podkreśla znaczenie „dalszych” relacji rodzinnych, uznając za dobro osobiste prawo do utrzymywania i kultywowania kontaktów rodzinnych,

³³ Wyrok SA w Warszawie z 22.12.2016 r. I ACa 2073/15, Lex Nr 2231439, podobnie SA w Warszawie w wyroku z 22.11.2013 r., I ACa 947/13, Lex nr 1409388.

do których niewątpliwie zaliczyć należy kontakty dziadków z wnukami. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 4 listopada 2016 r., „zachodzą wszelkie przesłanki do uznania prawa do zachowania szczególnie bliskich więzi rodzinnych za dobra osobiste każdej osoby fizycznej w rozumieniu art. 23 k.c.”³⁴. W tym samym obszarze pozostają uznane w kategorii prawa podmiotowego wynikającego z prawa do życia rodzinnego kontakty pomiędzy rodzeństwem³⁵. Orzecznictwo zwraca również uwagę na konieczne do poddania ochronie prawo do niezakłóconego życia w pełnej rodzinie, które stanowi przejaw realizacji życia rodzinnego³⁶. Podobnie ujmowane jest prawo do poczucia bezpieczeństwa w rodzinie, którego naruszenie w ocenie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku może być traktowane jako działanie naruszające dobro osobiste³⁷. Warto również wspomnieć o obszernej linii orzeczniczej statuującej prawo do życia w rodzinie. W większości sytuacji źródłem jego wyodrębnienia jest ochrona życia rodzinnego w sytuacji śmierci osoby najbliższej i przewidziane w treści art. 446 §4 k.c., zadośćuczynienie³⁸. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 14 grudnia 2007r., „spowodowanie śmierci osoby bliskiej – męża i ojca przez osobę trzecią stanowi naruszenie dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego – żony i dzieci, w postaci prawa do życia w związku małżeńskim i prawa do posiadania ojca” Sąd odniósł się również do wyodrębnionego powyżej prawa do życia w pełnej rodzinie, podkreślając, że sytuacja ta uznana być powinna za naruszenie dobra osobistego również z tego powodu, że stanowi ingerencję w życie rodzinne poprzez naruszenie „prawo do posiadania ojca, w której mąż matki jest ojcem jej dzieci”³⁹.

Obok przykładowych, wypełniających życie rodzinne praw osobistych można wskazać na inne bezpośrednio związane z życiem rodzinnych samodzielne dobra osobiste. Jest nim niewątpliwie rodzicielstwo, ujęte w postaci macierzyństwa i ojcostwa, przy czym warunkiem zapewnienia prawnej ochrony rodziciel-

34 Wyrok SA w Białymstoku z 09.12.2016 r., I ACa 587/16, Lex nr 2229142. Na podobnym stanowisku stanął sąd apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 07.02.2014 r., I ACa 392/13, Lex nr 1342326, podkreślając, że z prawem do życia w rodzinie związane jest „prawo do utrzymywania więzi osobistych i emocjonalnych z członkami rodziny”, tak też wyrok SA w Katowicach z 04.11.2011 r., I ACa 374/11, Biul. SAKa 2012, nr 2, s. 24-25.

35 Wyrok SA w Białymstoku z 25.06.2015 r., I ACa 218/15, Lex nr 1765929.

36 Wyrok SA w Katowicach z 29.01.2013 r., I ACa 906/12, Lex nr 1289419, tak też wyrok SA w Szczecinie z 27.03.2013 r., I ACa 900/12, Lex Nr 1353840.

37 Wyrok SA w Gdańsku z 24.06.2009 r., I ACa 330/09, Lex nr 641692.

38 Wyrok SA w Lublinie z 07.07.2009 r., II AKa 44/09, Lex nr 523973, uchwała SN z 22.10.2010 r., III CZP 76/10, OSNC-ZD 2011, Nr B, poz. 42.

39 Wyrok SA w Gdańsku z 14.12.2007 r., I ACa499/07, Posag 2008, nr 1, s. 50-55, podobnie SA we Wrocławiu w wyroku z 10.02.2012 r., I ACa 717/11, Lex nr 1171313, por. wyrok SA w Poznaniu z 23.01.2013 r., I ACa 1134/12, Lex nr 1264390, wyrok SA w Rzeszowie z 25.09.2014 r., I ACa 239/14, Lex nr 1665845.

stwa jest jego ustalenie, czemu służą kodeksowe sposoby ustalenia pochodzenia dziecka od rodziców. Tak ujęte pozostaje w stosunku krzyżowania się z prawem dziecka do ustalenia jego pochodzenia biologicznego.

Samodzielnym dobrem osobistym o rodzinnym statusie jest również prawo do posiadania dziecka, ujmowane w doktrynie, jako autonomia prokreacyjna⁴⁰. Stanowi ona szczególne prawo podmiotowe rodziców do podejmowania decyzji prokreacyjnych. Jego wyjątkowy charakter tkwi w ukrytej w nim pewnej potencjalności decyzji o posiadaniu lub nieposiadaniu dziecka, stanowiąc niewątpliwie określony rodzaj wolności. Tak ujęte sprawia, że jednostka ma możliwość wyboru. Wolność ta nie jest jednak nieograniczona, co w obszarze autonomii prokreacyjnej oznacza konieczność oceny własnej roli w prokreacji, stanowiąc prawo wspólne przyszłej matki i przyszłego ojca, realizujące się w wyniku wspólnej, dobrowolnej decyzji. Nie oznacza ono jednak prawa do wyusuwania przez jednostkę roszczeń o zagwarantowanie jej dostępu do środków umożliwiających realizację prokreacyjnych decyzji w każdej bez wyjątku sytuacji (np. ograniczenia zdrowotne, czy przesłanka wieku przyszłych rodziców). Podstawą ograniczeń musi być wzgląd na dobro mającego być poczętym dziecka. Z uwagi na zasygnalizowaną potencjalność, prawo do posiadania dziecka musi ustąpić zasadzie nadrzędności interesu przyszłego podmiotu w sytuacjach, gdy chęć zaspokojenia pragnienia rodzicielskiej samorealizacji pozostawałby w konflikcie z zasadą dobra dziecka, czy ochrony przyszłego bytu ludzkiego. Jest to szczególnie widoczne na gruncie regulacji zawartych w ustawie z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności⁴¹ oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie ustalenia pochodzenia dziecka od rodziców. Skupiając się na medyczno-technicznej stronie procedury wspomaganey prokreacji ustawa o leczeniu niepłodności marginalizuje kwestie innych niż zdrowotne, predyspozycji przyszłych rodziców.

Podsumowanie

Przedstawiona powyżej uogólniona charakterystyka rodziny, relacji rodzinnych i wartości uznawanych za rodzinne dobra osobiste sygnalizuje jedynie skomplikowane relacje podmiotowe życia rodzinnego. Sama kwalifikacja prawa do życia rodzinnego jako wartości samodzielnej uwzględnia zakres ochronny. Jego realizacja następuje poprzez osobiste, indywidualne prawo każdego członka

⁴⁰ M. Łączkowska, *Czy istnieje prawo do „posiadania” dziecka*, [w:] *Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganey prokreacji*, red. J. Haberko, M. Łączkowska, Poznań 2005, s. 70-71.

⁴¹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności (Dz. U. 2015, poz. 1087, ze zm.).

rodziny do życia rodzinnego, które zapewnia poczucie bezpieczeństwa i bliskości. Jego istnienie ma wartość dla samego zainteresowanego, stanowiąc o osobistym stosunku do innych członków rodziny, nie wymagając odwzajemnienia. Spełniając konieczne dla dobra osobistego cechy, pozostaje w związku z innymi powiązanymi z rodziną dobrami osobistymi. Odnosząc się do przedstawionej w rozważaniach relacji więzi rodzinnej i życia rodzinnego, nie ulega wątpliwości, że więź rodzinna jest wartością szczególnie cenną i jako taka wymaga ochrony, która realizuje się w stanowiącym dobro osobiste życiu rodzinnym. Jego ochrona realizowana jest przez przysługujące każdemu członkowi rodziny przykładowo wskazane prawa podmiotowe.

Przedstawiony w artykule szczególny status i znaczenie życia prywatnego i życia rodzinnego, potwierdzają sugerowaną potrzebę poszerzenia treści art. 23 k.c., o oba dobra osobiste. Z uwagi na ich szczególne znaczenie, zgodnie z gwarantowaną konstytucyjnie i międzynarodową ochroną, oba zasługują na jednoznaczne kodeksowe wskazanie, co w odniesieniu do prywatności potwierdza projekt kodeksu cywilnego. Mimo że w uzasadnieniu zwrócono uwagę na znaczenie życia rodzinnego, to w tym obszarze projektowanych zmian zauważalna jest wyraźna neutralność.

Dodatkowo, z uwagi na funkcjonujące w społeczeństwie przekonanie, że podstawą ochrony dóbr osobistych jest art. 23 k.c., ich bezpośrednie wskazanie w treści przepisu może wpłynąć na podniesienie społecznej świadomości, co do ich charakteru prawnego i znaczenia, przyczyniając się do zapewnienia im wzmożonej ochrony oraz ułatwiając dochodzenie związanych z ich naruszeniem roszczeń. Jest to szczególnie istotne z uwagi na zauważalną w ostatnich latach ingerencję w jak dotąd bezpieczne sfery życia rodzinnego. Szczególnej ochrony wymagają również takie wartości jak ogólnie pojmowane rodzicielstwo oraz autonomia prokreacyjna z jednoznacznie ustawowo zakreślonymi granicami.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2016, poz. 380, ze zm.).

Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności (Dz. U. 2015, poz. 1087, ze zm.).

Orzecznictwo

SN z 12.09.1968 r., II CR 291/68, OSNCP 1969, z. 11, poz. 200

SN z 14.01.2010 r., IV CSK 307/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 91

SN z 22.10.2010 r., III CZP 76/10, OSNC-ZD, Nr B, poz. 42

SN z 19.11.2010 r., III CZP 79/10, OSNC 2011, nr 4, poz. 41

SN z 15.03.2012 r., I CSK 314/11, Lex nr 1164718

SN z 27.06.2014 r., III CZP 2/14, OSNC 2014, nr12, poz. 124

SA w Gdańsku z 14.12.2007 r., I ACa499/07, Posag 2008, nr 1

SA w Gdańsku z 24.06.2009 r., I ACa 330/09, Lex nr 641692

SA w Lublinie z 07.07.2009 r., II AKa 44/09, Lex nr 523973

SA w Katowicach z 04.11.2011 r., I ACa 374/11, Biul. SAKa 2012, Nr 2

SA we Wrocławiu z 10.02.2012 r., I ACa 717/11, Lex nr 1171313

SA w Poznaniu z 23.01.2013 r., I ACa 1134/12, Lex nr 1264390

SA w Katowicach z 29.01.2013 r., I ACa 906/12, Lex nr 1289419

SA w Szczecinie z 27.03.2013 r., I ACa 900/12, Lex nr 1353840

SA w Warszawie z 22.11.2013 r., I ACa 947/13, Lex nr 1409388

SA w Rzeszowie z 25.09.2014 r., I ACa 239/14, Lex nr 1665845,

SA w Białymstoku z 25.06.2015 r., I ACa 218/15, Lex nr 1765929.

SA w Katowicach z 26.06.2015 r., I ACa 379/15, Lex nr 1770672

SA w Warszawie z 07.02.2014 r., I ACa1213/13, Lex nr 1459088

SA w Poznaniu z 07.02.2014 r., I ACa 392/13, Lex nr 1342326

SA w Białymstoku z 09.12.2016 r., I ACa 587/16, LEX Nr2229142

SA w Warszawie z 22.12.2016 r. I ACa 2073/15, Lex nr 2231439

ETPC z 28.11.1984 r., *Rasmussen przeciwko Danii*, skarga nr 8777/79

ETPC z 25.3.1993 r., *Costello-Roberts przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 13134/87,
Lex Nr 80669

ETPC z 07.02.2002 r., *Mikulić przeciwko Chorwacji*, skarga nr 53176/99

ETPC z 13.04.2004 r., *Pla i Puncernau przeciwko Andorze*, skarga nr 69498/01

ETPC z 10.01.2017 r., *Nowakowski przeciwko Polsce*, skarga nr 32407/03

Literatura

- Balcarczyk J., *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja. Studium prywatnoprawne*, Warszawa 2009
- Bosek L., *W sprawie kwalifikacji więzi rodzinnej jako dobra osobistego (uwagi krytyczne na tle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Forum Prawnicze” 2015, nr 3.
- Braciak J., *Prawo do prywatności*, Warszawa 2004.
- Holewińska-Łapińska E., *Orzekanie o osobistej styczności z małoletnim osób innych niż rodzice*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne” 2008, nr 4.
- Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, Warszawa 1997.
- Kopff A., *Koncepcja prawa do intymności i do prywatności życia osobistego (Zagadnienia konstrukcyjne)*, S.C. 1972, t. XX.
- Kopff A., *Ochrona dóbr osobistych*, „Państwo i Prawo” 1980, z. 6.
- Kopff A., *Ochrona sfery życia prywatnego w świetle doktryny i orzecznictwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1982, nr 100.
- Ksenofont, *Pisma sokratyczne, Wspomnienia o Sokratesie II, Uczta*, Księga 9, tłum. L. Joachimowicz, Warszawa 1967.
- Księżak P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, Lex/el. 2014.
- Łączkowska M., *Czy istnieje prawo do „posiadania” dziecka*, [w:] *Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganego prokreacji*, red. J. Haberko, M. Łączkowska, Poznań 2005.
- Michałowska K., *Umowne zadysponowanie informacjami ze sfery prywatności*, [w:] *Współczesne problemy prawa zobowiązań*, red. A. Olejniczak, J. Haberko, A. Pyrzyńska, D. Sokołowska, Warszawa 2015.
- Michałowska K., *Niemajątkowe wartości życia rodzinnego w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2017.
- Mączyński A., *Konstytucyjne podstawy prawa rodzinnego*, [w:] *Państwo prawa i prawo karne, Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, Warszawa 2012.
- Osuchowski W., *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*, Warszawa 1981
- Parkin T., *Out of Sight, Out of Mind: Elderly Members of the Roman Family*, [w:] *The Roman Family in Italy: Status, Sentiment, Space*, red. B. Rawson, P. Weaver, Oxford 1997.
- Pazdan M., *Dobra osobiste i ich ochrona*, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, wyd. 2, Warszawa 2012.
- Piasecki K., *Prawo małżeńskie*, Warszawa 2011.
- Prosser W. L., *Privacy*, „California Law Review” 1960, nr 48.
- Radwański Z., *Prawo cywilne, Część ogólna*, wyd. 6, Warszawa 2005.
- Safjan M., *Prawo do ochrony życia prywatnego*, [w:] *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 1997.

- Safjan M., *Refleksje wokół konstytucyjnych uwarunkowań rozwoju ochrony dóbr osobistych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002, nr 1.
- Sójka-Zielińska K., *Historia prawa*, wyd. VI, Warszawa 1997.
- Sut P., *Czy sfera intymności jest dobrem osobistym chronionym w prawie polskim?*, „Palestra” 1995, nr 7-8.
- Sut P., *Problem twórczej wykładni przepisów o ochronie dóbr osobistych*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 9.
- Till E., *Prawo Prywatne Austriackie*, t. 5: *Wykład prawa rodzinnego*, cz. 1: *Wykład austriackiego prawa małżeńskiego, osobowego i majątkowego*, Lwów 1901.
- Wild M., *Ochrona prywatności w prawie cywilnym. (Koncepcja sfer a prawo podmiotowe)*, „Państwo i Prawo” 2001, z. 4.
- Znamierowski C., *O małżeństwie*, Warszawa 1958.

STRESZCZENIE

Artykuł obejmuje rozważania na temat pojęcia rodziny i podstaw wyodrębnienia i kwalifikacji związanych z rodziną dóbr osobistych. Przedstawiona w nim analiza orzecznictwa wskazuje na dynamikę w wyodrębnianiu rodzinnych dóbr osobistych, z których nie wszystkie spełniają cechy pozwalające na takie zakwalifikowanie. Dociekania obejmują kwestie charakteru prawnego więzi rodzinnej, jej relacji z uznanym za dobro osobiste życiem rodzinnym oraz innymi samodzielnymi dobrami osobistymi takimi jak rodzicielstwo i autonomia prokreacyjna. Ich uzupełnieniem jest analiza przykładowych, wypełniających życie rodzinne praw podmiotowych. Płynące z rozważań wnioski potwierdzają przyjęte założenie potrzeby wyodrębnienia grupy rodzinnych dóbr osobistych oraz uzupełnienia otwartego katalogu art. 23 Kodeksu cywilnego o dodatkowe dobro osobiste ujęte jako życie rodzinne. Odniesione do nauk społecznych rozważania potwierdzają, że pozostawiona do swobodnej dyspozycji rodziców, nieograniczona swoboda realizacji rodzicielskich pragnień nie daje gwarancji ochrony dobra dziecka, co potwierdza potrzebę uzupełnienia obowiązujących regulacji prawnych w tym zakresie.

SUMMARY

Evolution and separation of family personal interests – selected issues

The article includes considerations on the family concept and basics of separation and qualifications related to the family of personal interest. An analysis of case law has been presented, which clearly illustrates the dynamics involved in distinguishing family personal interests. Some of these values meet the qualities that allow them

to be classified as family-owned goods. The considerations presented concern the legal character of the family relationship and its relationship to family life, which constitutes a personal interest. They also include issues of parenthood and procreation autonomy. The considerations are supplemented with an analysis of exemplary family rights that fulfill family life. The conclusions reached confirm the necessity of distinguishing the group of family personal interests and supplementing the open catalogue of art. 23 of the Civil Code with an additional personal interest defined as family life. Considerations related to social science, confirm that unrestricted freedom in the realisation of parental wishes – left to the free disposition of parents – does not guarantee the protection of children's rights, which underlines a need to supplement applicable legal regulations in this regard.